

Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 41-42 (2005)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 41-42 (2005)

Τα προικιά της νύφης

Ανδρέας Καρζής

doi: [10.12681/prch.28968](https://doi.org/10.12681/prch.28968)

Copyright © 2022, Ανδρέας Καρζής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καρζής Α. (2022). Τα προικιά της νύφης. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (41-42), 249–252.
<https://doi.org/10.12681/prch.28968>

Τα προικιά της νύφης

Ανδρέα Καρζή

*«Ωραία είναι η νύφη μας, ωραία τα προικιά της,
ωραία κι η παρέα της που κάνει τη χαρά της...»*

Η ταινία *Νύφες* του Παντελή Βούλγαρη που σαρώνει φέτος ταμεία στην Ελλάδα, φέρνει στο προσκήνιο ένα τεράστιο κοινωνικό πρόβλημα. Ίσως γι' αυτό να είναι και δημοφιλής, γιατί θυμίζει ... οικεία κακά. Τα άπροικια κορίτσια αποτελούν αιώνες τώρα δυσβάστακτο φορτίο που η οικογένεια πρέπει πάση θυσία να το ξεφορτωθεί. Ο δι' αλληλογραφίας γάμος με κάποιο οικονομικά πιασμένο γεροντοπαλίκαρα στις ΗΠΑ ήταν τον περασμένο αιώνα ... μάννα εξ ουρανού, γιατί μπορούσαν να βολεψτούν και οι υπόλοιποι συγγενείς. Φυσικά λειτουργούσε ολόκληρο σύστημα παραοικονομίας και πατρωνίας καθώς οι κοπέλες δυστυχώς θεωρούνταν κατ' ουσίαν πράγματα, μάλιστα με μικρή ανταλλακτική αξία. Παρουσιάζονται όλα αυτά στην ακραία τους μορφή, αλλά μη νομίσετε ότι είναι ανύπαρκτα στην εποχή που έχει άρδην αλλάξει η θέση της γυναίκας. Πίσω από την επίπλαστη καταναλωτική ψύχωση και τις λαμπρές τελετές, ο γάμος στην επαρχία έχει ακόμα θλιβερές και γκριζες περιοχές. Αιτία η περίφημη προίκα που δια νόμου καταργήθηκε αλλά όλοι την ποθούν, είτε το παραδέχονται είτε όχι. Οι *Νύφες* έφεραν στο νου τους γάμους που γίνονταν τα παλιά χρόνια στα χωριά της Ηπείρου όπου η προίκα ήταν ο μεγαλύτερος βραχνάς για τους γονιούς. Στην εκλογή της νύφης από μέρους του γαμπρού εβάρυνε πολύ πρώτα το σόι της, η ικανότητα των δικών της να κάνουν τις δουλειές του χωραφιού και σε τρίτη και τέταρτη μοίρα ερχότανε η ομορφιά και η προίκα. Βέβαια στα λόγια, μάλλον πολύ περισσότερο τα τραγούδια μερικές φορές εξωραΐζουν καταστάσεις:

*Εγώ στα πλούσια τα προικιά το νου μου δεν τον έχω
τον έχω για της λυγερής τα μάτια και τα φρύδια...*

Τα μελωδικά ... ξόρκια δεν φαίνεται να έπιαναν και πολύ, αν λάβει κανείς υπόψη του ότι κάθε κορίτσι που γεννιόταν, έβαζε σε σκέψεις τους γονιούς για τα προικιά του. Όταν όμως τα κορίτσια γεννιόνταν το ένα κοντά στο άλλο, τα πράγματα ήταν ακόμα δυσκολότερα. Πώς θα τα κατάφερνε, αλήθεια, η καφομάνα να ετοιμάσει το σεντούκι (κασέλα) και το γύκο με τα υφαντά μάλλινα στρωσίδια, τα σαΐσματα, τις φλοκάτες

βελέντζες, τα κελίμια και τα άλλα που ήταν τα βασικά είδη για το καινούργιο νοικοκυριό της νιόπαντρης κοπέλας; Η δόλια η μάνα που τυραννιόταν να κρατάει στο κατώι της δυο-τρεις προβατίνες και καμιά γίδα, για το λίγο γάλα και το βούτυρο, αλλά προπαντός για το μαλλί τους, που το μάζευε φλόκο-φλόκο, ετοιμάζε στον αργαλειό τα βιλάρια (τόπια), το δίμιτο και το φλοκάτο και ύφαινε τα άλλα μάλλινα στρωσίδια, όσο να συμπληρωθεί ο γύκος. Η μάνα και η βάβω της, χρόνια χρειάστηκε να γνέσουν με τις ρόκες τους τα μαλλιά στα βραδυνά νυχτέρια, στους δρόμους που πήγαιναν για δουλειά, στα ξύλα ή για νερό στη βρύση ή στο πηγάδι. Και η ίδια η κοπέλα έκανε ό,τι περνούσε από το χέρι της. Έπλεξε, κέντησε και ύφανε. Και τι δεν έφκιαξαν τα λεπτοκαμωμένα χεράκια της! Αριστουργήματα τέχνης που τα θαυμάζουμε ακόμα και σήμερα.

*Κυρά μ' τη θυγατέρα σου γραμματικός τη θέλει
κι ας είναι και γραμματικός, πολύ προικιό γυρεύει
γυρεύει τάβλες αργυρές, σινιά μαλαματένια
γυρεύ' τον ουρανό χαρτί, τη θάλασσα μελάνη
γυρεύει τον Αυγερινό καθάριο δαχτυλίδι.*

Σε μερικά χωριά, ρουχισμό και στολίδια η νύφη είχε άφθονα και αξί-
ας μεγάλης. Ιδιαίτερα πρέπει ν' αναφέρουμε τα όμορφα σεντόνια που
στους τέσσερις γύρους φαντάζουν μεγάλες αναπαραστάσεις με ειδυλ-
λιακές σκηνές από γάμο κλπ. Ήταν και οι κεντητές φορεσιές σε πουκά-
μισα, κεφαλόδεσμούς, ομπόλιες, ζωνάρια, μαξιλάρια, ποδιές, πεσκίρια,
προσόφια, πετσέτες κ.ά.

*Ποια είν' εκείνη που κεντά, διαμαντόνυφη κυρά
με κλωστή μεταξωτή, διαμαντόνυφη χρυσή
κέντησέ το μου καλά, διαμαντόνυφη κυρά
βάλ' του τέλια και μετάξια και κλωστή μεταξωτή
διαμαντόνυφη χρυσή.*

Πώς να μην αναφερθούμε και στα σεγκούνια! Τα δούλευαν με χρυ-
σόνημα και με μπρισίμι μαύρο ή κόκκινο, τα πολύχρωμα μπρισίμια ήταν
σπάνια. Το κόκκινο όμως το μεταχειρίζονταν πολύ, γιατί μ' αυτό κεντού-
σαν τα σεγκούνια άλλων περιοχών. Μπρισίμια έμπαιναν και στις περι-
φημες Γιαννιώτικες ποδιές. Για να γίνουν καλά αλλά και για να ραφτούν
όλα αυτά, έπρεπε να βάλει το χέρι του ειδικός ράφτης χρυσοχέρης, που
αν δεν ήταν χωριανός θάταν από κάποιο άλλο κοντινό χωριό. Ο ερχομός
του ράφτη άλλοτε γινόταν με τα πόδια και άλλοτε πάλι καβάλα στ' άλο-
γο και προκαλούσε τη χαρά και τη συγκίνηση στις κοπέλες και φτέρωνε
τα όνειρά τους! Καθισμένος σταυροπόδι πάνω στα μιντέρια, μπάσια,
έραβε το προικιό συνέχεια μια, δυο ή και περισσότερες εβδομάδες, τρώ-
γοντας και πίνοντας και κοιμόταν στο σπίτι που είχε τη χαρά αυτή.

Ποια είν' αυτή μες στα μπαμπάκια
 (ν)όπου πλέκει την κλωστή, διαμαντόνυφη χρυσή.
 Με το μάστορα μαλώνει και του λέει: Δεν πας καλά...
 Μάστορα καλοτεχνίτη και καλέ μου κεντιστή
 κέντησέ μου το φουστάνι, κέντησέ μου το καλά
 βάλε πέτρες και διαμάντια και κλωστή μεταξωτή.

Ολόκληρη ζωή

Το προικιό θα την ακολουθούσε σε όλη της τη ζωή. Από αυτό θα ντυνότανε ως τα γεράματά της. Γιατί σαν θ' άρχιζαν μετά από ένα-δύο χρόνια να την παίρνουν μπροστά τα παιδιά, η φτώχεια και οι ανάγκες του σπιτιού της, πού καιρός και χρήματα ν' αγοράσει κάτι καινούργιο δικό της. Τα καλά της σεγκούνια, οι καλές της ποδιές, η ζώνη της και τ' ασημικά της θα 'μεναν τυλιγμένα στην κασέλα για τα δικά της κορίτσια. Μια καινούργια ελπίδα κι ένα καινούργιο όνειρο θα 'τρεφε το φτωχικό νυφιάτικο προικιό. Όσο για το σεντούκι (κασέλα), ε! αυτή θα αγοράζονταν με χίλιες δυσκολίες από τον πατέρα της και πάνω σ' αυτή θα αναγράφονταν το όνομα της νύφης και η χρονολογία του γάμου. Ήταν απαραίτητο έπιπλο για την αποθήκευση των προικιών. Φτιαγμένο απλά ή με πλούσια διακόσμηση και ήταν μια μόνιμη παρουσία στο παραδοσιακό σπίτι. Την κασέλα με τα προικιά την έβγαζαν από το σπίτι την ημέρα του γάμου και τη φόρτωναν στο ομορφοστολισμένο ντελικάτο άλογο ή μουλάρι. Πόσο συγκινητική τούτη η ώρα του φορτώματος του προικιού της νύφης!

Δεν ήρθε τ' αρχοντόπουλο στην πόρτα σας να στέκει
 κι ουδέ να φάει κι ουδέ να πιει, κι ουδέ να σομπετίσει
 την κόρη που του τάξεταν, ήρθε για να την πάρει.
 Ας κάτσ' να φάει, ας κάτσ' να πιει κι ας καλοσομπετίσει
 κι η κόρη είναι έτοιμη, κι αυτή και τα προικιά της.

Ανάμεσα στα σεντόνια και στ' άλλα ρούχα, καθώς τα δίπλωναν για να τα βάλουν στην κασέλα, συνήθιζαν να βάζουν φύλλα δάφνης. Σε χωριά του Πωγωνίου έβαζαν καρυδόφυλλα για να μην τα κόψει ο σκόρος. Το κάθε κομμάτι το έπαιρναν οι γυναίκες στην αγκαλιά τους και γέμιζαν την κασέλα τραγουδώντας:

Διπλώστε τα προικιά καλά γιατί περνάμε από χωριά
 γιατί περνάμε από χωριά μη μας γελάσουν τα προικιά
 διπλώστε τα προικιά καλά μην τα γελάσει η πεθερά.

Στο μεταξύ ετοιμάζονταν το ψίκι. Μετά το μπαϊράκι ακολουθούσε η νύφη καβάλα στ' άλογο με την κόκκινη βελέντζα και το κεντητό μαξιλάρι. Στη συνέχεια ακολουθούσε τ' άλογο που 'χε φορτωμένη την κασέλα με τα προικιά και τα όργανα τραγουδούσαν λέγοντας:

Πέρα σ' εκείνο το βουνό και τις κοντοραχούλες
αμάξι εροβόλαγε στ' ασήμι φορτωμένο
στ' ασήμι και στο μάλαμα και στο μαργαριτάρι
λαφίνες τρεις το τράβαγαν και τρία παλικάρια
εκεί θα ξεφορτώσουμε, θα κάνουμε το γιο μας.

Άλλο ένα τραγούδι το οποίο έλεγαν στο δίπλωμα των προικιών, αυτοσχεδιάζοντας ανάλογα με την περίπτωση. Γιατί πρέπει να σημειώσουμε το αυτονόητο για την παλιά εκείνη ρομαντική εποχή, ότι δηλαδή οι παιχναδιάτορες φτιάχνουν τραγούδια ώστε να ταιριάζουν και να χαροποιούν τους συμμετέχοντες στον κάθε συγκεκριμένο γάμο, παινέματα για το ζευγάρι που θα στεφανωθεί κλπ:

Κοιμάται ο ήλιος στα βουνά, κοιμάται μες στα χιόνια
κοιμάται κι η αγάπη μου σε παρδαλά σεντόνια
της στέλνω χαιρετίσματα μ' ένα περιστεράκι.

Και ακολουθούν οι ευχές για «καλορίζικα και καλόλιωτα»:

Ευχήσου με μανούλα μου τα ρούχα να διπλώσω
– Ευχή να 'χεις παιδάκι μου τα ρούχα να διπλώσεις
και στο καινούργιο σπίτι σου για πάντα να ριζώσεις.

Την ατμόσφαιρα της χαράς για την παντρεία αλλά και τα βαριά συναισθήματα για τον αποχωρισμό από την πατρική εστία εκφράζει το παρακάτω τραγούδι. Όσο κι αν θεωρούνται βάρος τ' άπροικα κορίτσια, όταν αποκτούν προίκα και βρεθεί γαμπρός, οι σκηνές που αφήνουν τους γονιούς είναι σημαδιακές. Μην ξεχνάμε ότι παλιά δεν υπήρχαν μέσα συγκοινωνίας όπως τώρα.

– Σήμερα μάνα μ' δεν μπορώ, εβάρυνε η καρδιά μου.
Τι σου 'κανα μανούλα μου και μου χωρίζεις τα ρούχα;
– Ηρθ' ο καιρός σου κόρη μου τα ρούχα να διπλώσεις
με την ευχή μου κόρη μου καλά να πας στο σπίτι
να βρεις καινούργια γονικά, κουνιάδες και κουνιάδους
να βρεις γειτόνους χωριανούς, την πόρτα να σ' ανοίγουν
και στο πλευρό σου να 'ρχονται αν τύχει κακιά η ώρα.
– Έλα μανούλα μου γλυκιά και δώσ' μου τα προικιά μου
τα άσπρα, τα μεταξωτά, με τα χρυσά κεντίδια
την κεντητή μου την ποδιά και τα χρυσαφικά μου.